

Bréf Magnúsar Stephensen dómstjóra til kansellísins

Etatsraad M. Stephensens indberetning til det höjkongelige rentekammer om hvalfiskejagten undir Akrenæs 1809

Efter at jeg den 8de hujus¹ havde afsluttet og bortsendt min underdanige indberetning² til det høj kongel. rentekammer om Islands nærværende öeconomiske forfatning er her i Borgerfjords-syssel den 10de næstefter udövet en mandig daad, der tilbragte dette og flere sysseler en overordentlig og rig velsignelse.

Den 10de sept. kom repstyrer paa Akranes, Thord Jonssen af Haateig, en ung, fyrig og meget driftig mand fra sit hjem hen til mig paa Indreholm og drog om eftermiddagen sidst tilbage. Undervejs fik hann nys om at en liden baad fra Akranæsset var af nysgjerrighed denne samme söndag draget ud paa söen for at besee en, som han troede död hvalfisk, den man saae flyde paa vandet en temmelig lang vej fra land udi den store Hvalfjord. Men da baaden nærmede sig bleve roerkarlene forskrækkede af de stærke bevægelser sem de ved samme opdagede og vendte ilsomst hjem igjen. Repstyrer Thord Jonssen saav derpaa selv et lignende syn, et langt stykke vej fra land udi fjorden. Iledede han til nogle af de bedste soefolk i nærheden og betingede sig dem til fölge ud paa söen og de anlovede endelig at fölge ham som anförer. I störste hast reed han ud til den yderste pynt af næsset Skagen og opfordrede folk hvor af nogle enkelte bleve at formaae til Touren, til slutning i alt 24, hvormed han selv drog ud mod mörkningen paa 2 sexaaringer, men 6 mænd kom endnu til længe siden paa 2 mindre baade. Som formand for expeditionen lod han de 2 baade halvfylde með næve-stene og roede derpaa uden om det svömmende sorte, som de saae paa vandet og som de snart erfarede at bestaae af en mængde levende smaae hvale, ikke marsvin men meget större og anderledes dannede. Nu begyndte de paa hans ordre at roe tæt til dem og med en forfærdelig larm hvien, stöjen, skrigen og steenkast at vende deres löb henimod kysten. Efterhaanden nærmede de sig og³ noget men denne store sværm vendte ofte tilbage og under baadene med det farligste oprör og slag i vandet, hvorved baadene vare nær ved at slaaes i stykker, gaae under eller kandre. Med ny force roede de ud flere gange til dybsiden og gjentog under de störste anstrængelse de samme forsög indtil mörket paafaldt og den gyselige klynge af de alarmerede hvale vendte sig for sidste gang, som rasende höjst farligen mod baadene og under, samt omkring

---

¹ Þ.e. sama mánaðar.

² Átt er við skýrslur um almennt ástand í landinu sem sýslumenn tóku saman og sendu til stiftamtmanns sem síðan sendi sína skýrslu til yfirvaldanna í Kaupmannahöfn. Þetta var gert ár hvert og hefur hér verið send með haustskipi.

³ Stendur svo.

dem holdt ilende bort mod dybet. Ganske udmattet og forhindret af mørket vilde nu repstyrer Thord Jonssens hele mandskab opgive forsøget og drage hjem igjen med uforrettet sag, men endelig fik han dem overtalt til endnu en gang at gjøre det sidste forsøg, med vilkaar at om det end blev frugtesløst da at vende hjem. Som sagt saa gjort, og det med en rasende støj, skrigen og allarm paa ny, men dette faldt nu endelig saa mageløs heldigt ud at de om natten i mørket drev op mod stranden paa Akrenæs over 1000 stykke hvale, sendte strax en af folkene med efterretning herom hen til mig med begjæring om assistance, da de alle vare blevne ganske afmægtige. Jeg gjorde og i største hast og øjenblikkelig anstalt til ved en deel af mine egne og böigdens⁴ folk til strax hele natten og den følgende dag, at dræbe og bjerge paa strand alt hvad mueligt var, uagtet slet og uroeligt vejr med søegang indtraf, sem den følgende nat med stigende høj flod endog bortskyllede en deel igjen, men som alle bleve derpaa med foranderlige vinde og søe opdrevne paa en mangde jorde paa Hvalfjordens begge sider. I alt meget over 1000 stykke hvale, skjönt tallet ikke nøjagtig kan opgives.

Indbydelse blev udsendt til de 4 nærmest angrændsende syssellers almue, at indfinde sig til að benytte denne rige velsignelse. Daglig stimle folk til disse pladse skarevis og endnu har neppe ¼ kunnet opbevares uagtet alle hænder af en stor mænde mennesker ligefra den tid har været dermed sysselsat.

Det forstaaer sig at de første 24, samt de 6 senere tilkomne mænd, som opdrev hvalene, blev tildeelt en stor andel af fangsten, hvori de erholdt en rig belønning, men uagtet vedkommende grundejere tilbode repstyrer Thord Jonssen, sem formand for det hele, der først foretog sig dette og samlede, encouragede folk her til, anførte og bestyrede det heele, samt ved sin ufortrødne mandige udholdenhed var aarsag til det lykkelige udfald af det sidste forsøg, som ellers ikke havde været videre gjentaget, en anseelig belønning a parte for hans egen virksomme daad, var han dog ikke at formaae til at modtage det ringeste og erklærede at han havde belønning nok i at have kunnet udrette saa meget for det almindelige om han end ingen andeel havde modtaget.

En saa mandig daad egentlig allene ved 2 baade udført med saa almindeligt held skjönt hr. Landt i sin Færøiske⁵ Beskrivelse, p. 395, kalder en mindre der, endog ved en stor mængde af baade og mennesker udövet af samme slags, et forunderligen gyseligt vovespil, fandt jeg det at være min pligt ikke at lade væri uanmeldet for det høje rentekammer med inderligt ønske, at denne duelige repstyrer, Thord Jonssen, der med sjelden virksomhed foreener en lige agtværdig moralsk karakter og nu blev den første og eneste aarsag til en saa rig

---

⁴ Á væntanlega að vera „bygdens“.

⁵ Jörgen Landt (danskur prestur): *Forsög til en beskrivelse av Færörne*. Útgefin árið 1800.

og ualmindelig velsignelse for flere tusinde under nærværkede conjuncturer, maatte for exemplets skyld for andre naadigst anbefales til en passende udmærkelse, da han hverken trænger til eller skjötter om belønning. Til hans daad ere hans 24 mænd, hele Akranæs, hr. amtmand Stephensen og jeg, samt adskillige embædsmand og nu en stor mængde af fangstens beundrende beskuere offentlige vidner.

Hvad hvalfiskenes art angaaer da beklager jeg at jeg i dette øjeblik ikke tiltröster mig nöje at angive deres rette art eller navn. Mange ere heel store og tykke, henimod 12 danske alen lange, mængden dog 6 a 7 alen, nogle saa noget mindre. Et forsög til deres videre beskrivelse og afbildning vedlægges underdanigst.

Islands stifts- og Sönderamts contoír, den 16. sept. 1809

M. Stephensen

Til det höjkongelige danske cancellie